

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1071879/2

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד, הרב אפרים בוגרד, הרב בן ציון טופיק

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד שי יטיב)

נגד

- הנתבעים: 1. עזבון המנוח פלוני (ייצוג הנתבעים ע"י ב"כ עו"ד לילך שלג מוסקוביץ)
2. פלוני (בן המנוח)
3. פלונית (בת המנוח)
4. פלוני (בן המנוח)

הנדון: אישה התובעת כתובה מהיורשים לאחר שמחלה עליה בהסכם ממון

פסק דין

עניינו של פסק הדין שלפנינו, אודות תביעת כתובה שקדם לה הסכם ממון, בו מחלה המבקשת על כתובתה.

תיאור העובדות

הצדדים נישאו ביום ג' באלול תשע"ב (21.8.12) נישואים שניים למשיב, ללא ילדים משותפים. בטרם הנישואין ביום כ"ט באב תשע"ב (17.8.12) חתמו הצדדים הסכם ממון בו הסדירו את רכוש המשיב מלפני הנישואין, וצוין כי מעבר לאמור אין ולא יהיה להם זה כלפי זה כל תביעות מכל מין וסוג. (סעיף 4 א) בסיום ההסכם הודגש כי המבקשת מוותרת על הכתובה (סעיף 7 ד).

יחסי הצדדים ידעו עליות וירידות לרבות צווי הגנה ותלונות הדדיות, וביום ה' באדר תשע"ו (15.3.16) הגישה המבקשת תביעת גירושין, אך בסופו של דבר התיק נסגר.

ביום ו' בניסן תשע"ו (14.4.16) הוחלט בהסכמה בערכאה אחרת כי המבקשת תפנה את דירת המשיב אך המבקשת לא עמדה בסיכום והמשיכה לגור בדירה. ביום ט"ו באדר תשע"ו (24.2.16) המשיב אושפז בבית החולים, ולאחר מכן ביום ג' בניסן תשע"ו (11.3.16) ערך צוואה ולפיה עזבונו יעבור ליוצאי חלציו. ביום ט' בטבת תשע"ז (7.1.17) המשיב שבק חיים לכל חי, וניתן צו קיום צוואה.

ביום י"ד בחשוון תשפ"א (1.11.209) הגישה המבקשת תביעת כתובה, לדבריה הסכם הממון לא אושר בבית הדין והכתובה המאוחרת להסכם גוברת על ההסכם. עוד ציינה כי סך הכתובה גבוה מדירת המשיב והדבר מלמד כי כוונתו הייתה להותיר למבקשת קורת גג. מנגד טוענים המשיבים כי מאחר והמבקשת מחלה על כתובתה בהסכם הממון שנחתם כדין, יש לדחות את תביעת הכתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ המלומדים תמכו טענותיהם בפסקי דין קודמים התומכים לכאורה בעמדתם, מזה ומזה הם כתובים, ומשכך נדרש בית הדין להכרעה שלפנינו, לעשות בהם משפט כתוב.

דיון והכרעה

כאמור הצדדים הצהירו בהסכם כי אין ולא יהיו להם תביעות הודיות מכל מין וסוג, וכי ההסכם נעשה ברצונם הטוב ובהבנה מלאה (סעיף 4 א-ב). כמו כן הודגש כי המבקשת מוותרת על הכתובה (סעיף 7 ד). בהתאם לתקנות (סעיף 2 לחוק יחסי ממון (ג) ההסכם אושר בפני נוטריון כדין.

מחילה על עיקר כתובה

והנה הדבר ברור כי עיקר הכתובה אינו ניתן למחילה מאחר והבעל חייב בעיקר הכתובה מדינא, ואין בידה של המבקשת למחול על כך שהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו ללא כתובה (בבא קמא פט.). וכן פסק הרמב"ם (הלכות אישות פרק יב הלכה ו) זה לשונו:

התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים, חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן תנאו בטל ואלו הן עונתה ועיקר כתובתה וירושתה.

וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן סו סעיף ג):

אם כתב לה כתובה, ונאבדה או שמחלה לו צריך לכתוב אחרת בעיקר הכתובה שאסור לאדם לדור עם אשתו שעה אחת בלא כתובה.

ומכלל הדברים משמע דאף שאין ביד המבקשת למחול על עיקר הכתובה, אך בידה למחול על תוספת הכתובה, ונמצא שהמשיב מעולם לא התחייב בתוספת הכתובה.

מחילה על תוספת כתובה לפני נישואין

אלא שיש לדון האם בידה של המבקשת למחול על תוספת הכתובה גם בטרם זכתה בה שהרי פסק הרמ"א (סימן רט סעיף ד) על פי תשובת הר"ן (סימן כג) כשם שאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם כך אינו יכול למחול דבר שלא בא לעולם ע"ש, ונמצא לכאורה שמחילת האשה אינה מחילה, ואין כאן מחילת.

אלא שלכאורה בכתובות (פג.) נראה שאדם יכול למחול גם על דבר שלא זכה בו דתנן התם הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה אינו יורשה. ומיירי שכתב לה כן בעודה ארוסה כמבואר בגמרא דמדמי לדברי רב כהנא שנחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה ע"ש. ומבואר שיכול אדם למחול על דבר שלא בא לעולם.

אכן האמת תורה דרכה, דהתם שאני שאין זה מחילה אלא סילוק שמסתלק הוא מזכות העתידה לבוא לו ולכך אף שאין אדם מוחל על דבר שלא בא לעולם מכל מקום יכול אדם להסתלק מדבר שלא בא לעולם שלא יזכה בו אחר כך וכמבואר ברמ"א (רט סעיף ח) יכול לסלק עצמו מדבר שלא בא לעולם הואיל ועדיין לא זכה בו ע"ש.

ומשכך פני הדברים, מאחר והמבקשת וויתרה על כתובתה ועל כל תביעה מכל מין וסוג הרי וויתרה על הזכות לקבלת הכתובה ונמצא שמעולם לא זכתה בכתובה כיון שהסתלקה מזכות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכתובה וסילוק זה מהני גם בדבר שלא בא לעולם. (וכיוצא בזה מבואר בערך שי (סימן סו סעיף כו) דהא דמהני מחילת חוב לפני זמן הפרעון משום דהוה כסילוק דמהני גם בדבר שלא בא לעולם).

אמנם אכתי יש לדון שהרי פסק הרמ"א (אבן העזר סימן צב סעיף א) שלא מהני סילוק אלא אחר האירוסין אבל קודם אירוסין לא מהני סילוק, והרי המבקשת הסתלקה מזכות הכתובה קודם האירוסין. (ומקור הרמ"א מדברי הר"ן ואזיל לטעמיה בתשובה כג הנזכרת, שאין אדם מוחל דבר שלא בא לעולם, וע"ע חוות יאיר סימן נ).

אכן המהריק"ש בתשובה (אהלי עקב סימן קא) העלה ששדוכין שקוראין אצלנו אירוסין הוי אירוסין לענין זה [...] דארוסה שאמרו דוקא הוא לפי שיש לו בה שייכות אבל קודם אירוסין אינו כלום [...] ובהיותה משודכת לו כבר יש לו בה שייכות [...] וכן נראה גם מדברי הרשב"א ע"ש.

גם בישועות יעקב (שם) תמה על המנהג שכותבים שטרי סילוק אחר שידוכין קודם אירוסין וצידד צדדים ע"ש. אמנם מדברי הט"ז (כת"י סק"ב) נראה דכל שנתקשרה עמו לישאנה מהני הסילוק, וארוסה שאמרו לאו דווקא הוא ע"ש.

וכן מבואר בדברי רבנו החתם סופר (אבן העזר סימן קסב הובא בפת"ש שם) שאם הסילוק היה אחר השידוכין שנוהגים לעשות קנסות וחרמים, הוה כעבידי דאתו ומהני הסילוק.

ובפתחי תשובה ציין לדברי החוות יאיר (סימן נ) שלימד זכות על שטרי סילוקים דידן וסיים כיון שכל השטרי סילוק שנכתבים בלשון הודאה, שמודה הוא שסילק עצמו ולכן אין לפקפק בהם, דאמרינן שדודאי סילק באופן המועיל, ואפילו אם לא עשה כן מהני הודאתו בזה ע"ש.

אמור מעתה, כי ויתור המבקשת על כתובתה כמוהו כסילוק ולכן אינה יכולה עוד לתבוע את תוספת הכתובה שהרי מעולם לא זכתה בה.

מחילה הדדית בדבר שלא בא לעולם

וכיוצא בזה דנו בפסקי דין רבניים (חלק א עמוד 298) אודות זכויות אלמנה כאשר בהסכם ממון שקדם לנישואין וויתרה האלמנה על זכויותיה, וכתבו שם דמהני המחילה אף בדבר שלא בא לעולם, וראיה לדבר מדברי הרמ"א (סימן רט סעיף ח) שכתב, יש אומרים דאף על גב דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מכל מקום אם הוא גם כן רוצה לקנות מקני גם כן, ולכן שנים שהקנו זה מזה [...] קנה.

והיינו טעמא דמהני הקנין, לפי שדווקא בדבר שלא בא לעולם אין גמירות דעת שלימה לקנין, אבל כאשר ההקנאה היא הדדית, אז תמורת ההקנאה שחברו מקנה לו, גומר כל אחד להקנות בלב שלם והקנין חל (סמ"ע סק"ל).

ולפיכך כאשר ההתחייבויות הדדיות ושניהם מתחייבים זה לזה, מהני מחילת המבקשת גם בדבר שלא בא לעולם, ואף אם יש חולקים יש לדון אם אפשר להוציא מהמוחזק ע"ש.

ודון מינה ואוקי באתרין, דאף אי נימא שאין כאן סילוק אלא מחילת המבקשת על כתובתה, מהני מחילה זו אף בדבר שלא בא לעולם דכיון ששניהם יחד הסכימו על ויתור תביעות הדדיות, והמבקשת רוצה לזכות במחילת הבעל, לפיכך גם היא גומרת בדעתה ומוחלת על כתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סיטומתא בדבר שלא בא לעולם

וגדולה מזו כתבו בפסק דין בית הדין הרבני בבאר שבע (הגר"צ לוז שליט"א תיק 139871/4) אודות הסכם ממון שקדם לכתובה ולא הוזכרה כלל הכתובה בהסכם הממון, רק צוין כי אין כל טענה ביניהם מכל מין וסוג, והעלו שם דאף הכתובה בכלל זה, ואף שלא מחלה עליה בפרוש בהסכם, והכתובה כדבר שלא בא לעולם שהרי טרם זכתה בה, אפילו הכי אין המבקשת יכולה לתבוע את הכתובה.

וטעמא דמילתא, לפי שתוקפו וגבורתו של הסכם הממון כדין קנין סיטומתא אחר שכך נהגו, והסכמת הפוסקים שקנין סיטומתא מהני גם בדבר שלא בא לעולם כמבואר בנתיבות המשפט (סימן רא סק"א) ושכן כתב המהרש"ל בתשובה (סימן לד). גם בתשובת החתם סופר (סימן סו) העלה דמהני סיטומתא בדבר שלא בא לעולם, ושכן מוכח בתשובת הרא"ש (כלל יג סימן כ) שהרי טעמא דלא מהני קנין בדבר שלא בא לעולם משום דלא סמכא דעתיה, אך כיון שנהגו שפיר סמכא דעתי וקני ע"ש.

הן אמת, כי רבים לוחמים דלא מהני סיטומתא בדבר שלא בא לעולם כמבואר בהגהת מרדכי (שבת סימן תעב תעג) וכ"כ התשב"ץ (סימן שצח) והרדב"ז (ח"א סימן רעה) שלא מהני סיטומתא בדבר שלא בא לעולם כיון שלא מהני בו קנין, וכן הוכיח בקצות החושן (סימן קכו סק"ג) מדברי רש"י (גיטין יג): דלא מהני סיטומתא בדבר שלא בא לעולם וכן העלה רבי עקיב"א (סימן קלד).

אך מכל מקום כיון דלא נפקא מילתא מפלוגתא, והמשיב תפוס בממון הכתובה, ואפשר שמעולם לא התחייב על תוספת הכתובה לפי שהסכם הממון קדם, לכן שפיר מצי המשיב למימר קים לי דמהני סיטומתא גם בדבר שלא בא לעולם, ונמצא שהמשיב הוא המוחזק (ודמי לאיני יודע אם התחייבתי – ב"ק קיה). ולפיכך אין להוציא מידו. וכן העלה ביביע אומר (ח"ו חושן משפט סימן ו אות ו) בכיוצא בזה.

קדם ותפס לוקח דבר שלא בא לעולם

עוד כתבו שם בפסק הדין, דמהני מחילת האשה על הכתובה אף אי הוה דבר שלא בא לעולם שהרי מבואר בשולחן ערוך (סימן רט סעיף ד) דאף שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אם קדם לוקח ותפס אין מוציאין מידו ומבואר בסמ"ע (סקי"ב) ובש"ך (סק"ז) ובבאר היטב (סק"ח) שהוא מדין ודאי ולא מחמת הספק, דהוה כמחילה. (והרמ"א הוסיף אף אם לא תפס רק כתב לו שטר וראה בט"ז שם).

ומינה גם לגבי מחילת הכתובה דאף אי נימא דלא מהני מחילה בדבר שלא בא לעולם, וביד המבקשת לחזור בה ממחילת הכתובה עד כתיבת הכתובה, אך כיון שנכתבה הכתובה ולא חזרה בה המבקשת ממחילת הכתובה הרי שמיד חלה המחילה, ונמצא שהמשיב תפוס בכתובה ואין להוציא מידו.

וכן מוכח בשולחן ערוך (סימן רמא סעיף ג) שפסק, המוחל לחבירו מה שיטול מנכסיו יכול לחזור בו קודם שיטול אבל לאחר שנטל, מה שנטל נטל ע"ש. ומוכח שאף דלא מהני מחילה על דבר שטרם בא לעולם, אך אחר שנטל מה שנטל נטל לפי שאז חלה המחילה והכא נמי אחר שנכתבה הכתובה חלה המחילה שבהסכם.

והנה אותו הנתבע בפסק הדין הנזכר נשא אחרת, ואף עימה ערך הסכם ממון שאין לצדדים תביעות הדדיות ולא הזכיר את הכתובה, והגר"צ לוז גופיה שפטר אותו מכתובת אשתו השניה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מחמת הסכם הממון, העלה לחייבו בכתובת אשתו השלישית, כיון שעד כאן לא נפטר מהכתובה שלא פורשה בהסכם אלא מחמת הספק, ולפיכך בהסכם הממון שערך עם האשה השלישית היה לו לפרש שאף הכתובה בכלל ומשלא עשה כן הרי שאין הכתובה בכלל המחילה (תיק 944846/6). בערעור נקבע כי למרות שקשה לומר שהבעל שאינו מחובשי בית המדרש ירד לעומק הסברות שבפסק הדין, אך בנדון זה הדין ישאר על כנו, ואין הדבר מלמד על הכלל (תיק 981128/1).

מסירת מודעה וביטול מודעה

ובר מן כל דין, מקום יש בראש להניח כי הסכם הממון בו צוין כי המבקשת מוותרת על הכתובה, כמוהו כמסירת מודעה על הכתובה שנכתבה אחר כך.

וכן פסק בשער המשפט (סימן נד סק"ג) דמי שהתחייב נדוניא לבנו ובטרם הנישואין כתב לו בנו שטר מחילה על הנדוניא, דאף שאין השטר מועיל שהרי אין מחילה על דבר שלא בא לעולם, מכל מקום שטר המחילה הוה כמודעה המבטלת את התחייבות האב. ולמד כן מעובדא דבבא בתרא (מ: ושכן פסק בשולחן ערוך (רמב סעיף י) וזה לשונו:

מעשה באחד שרצה לישא אשה אמרה לו איני נשאת לך עד שתכתוב לי כל נכסיך. שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן, אמר לעדים לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי במתנה. ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשאה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו [...] האשה לא קנתה שהרי לא ברצונו כתב לה וכאנוס בדבר הוא שהרי גילה דעתו במתנה הראשונה.

הרי ששטר שכתב נכסיו לבנו הוא כמודעה שמה שנתן לאשתו אינה מתנה, וכלשון מרן 'שהרי גילה דעתו במתנה ראשונה'. ולכך פסק שם (סעיף ט):

מי שהיו הדברים מוכיחים שאין דעתו ליתן מתנה זו, אפילו שנתנה במתנה גלויה, ונמצא שנתנה מקודם מתנה מסותרת הרי שתי המתנות בטלו [...] מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה והרי קדמה זאת המתנה שנמצא כמו מודעה לה.

והכא נמי יש לומר שהסכם הממון שקדם לכתובה הוה כמסירת מודעה על הכתובה שכותב אחר כך שאינה אלא לכבוד בעלמא ואין כוונתו להתחייב בכתובה.

איברא שבכתובה עליה חתם המשיב נכתב:

והכל דלא כאסמכתא [...] בביטול כל מודעי ובפיסול עדיהן לדעת הרשב"א זלה"ה

ומעתה לכאורה יש לומר שהתחייבות הכתובה שנעשתה לאחר הסכם הממון גוברת על הסכם הממון, שהרי אף אי נימא שהסכם זה כמסירת מודעה, הרי בחתימתו על הכתובה ביטל את המודעה.

אך יד הדוחה נטויה, שעד כאן לא אמרין שהכתובה מבטלת כל מודעה קודמת אלא במודעה שנעשתה במחשכים ובמסתרים ללא ידיעת האישה, אך במודעה כגון זו שהיא הסכם הממון שנעשה מדעת שניהם וברצונם החופשי והסכמת המבקשת, ודאי שהסכם זה שהוא המודעה גובר על הכתובה, מאחר ואין בטול מודעות שבכתובה מתייחס למודעה משותפת ומוסכמת.

ומשכך יש לומר נמי, דאף שכתוב בכתובה שלא יפתנה ולא יסיתנה שתמחול הכתובה לא כולה ולא מקצתה ואם תמחול הרי המחילה בטלה מעכשיו, התם נמי מיירי במחילה חד צדדית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שמסיתה למחול על הכתובה, אבל כאשר המחילה היא הדדית במסגרת הסכם ממון המעגן את זכויות המבקשת מלפני הנישואין מחד, ומסדיר את חלקה ברכוש המשותף מאידך, אין זה בכלל מחילה אלא כמכר הנעשה לטובת שניהם.

וכן יש ללמוד מתשובת מרן הבית יוסף (כתובות סימן ד) שכתב:

יש לי גמגומי דברים על מי שעבר ופתה אשתו שתמחול לו ומחלה, אם אותה מחילה בטלה מפני התנאי דאיכא למימר דמחילתה קיימת, דהיאך אדם מתנה שאם ימחול שלא תהא מחילתו מחילה אם כפי הדין היא מחילה [...] ובנדון זה בלאו הכי יש לחלק [...] דבאותו תנאי לא מיעט אלא שלא יפתנה למחול, אבל אם היא תבוא מעצמה למחול אינו בכלל התנאי, ובנדון דידן משמע שהוא לא פיתה אותה למחול אדרבא היא פיתה אותו למחול לו, כדי שלא ישא אשה אחרת עליה ואם כן פשיטא שאין זה בכלל התנאי.

ומבואר שכל שהמחילה הדדית ונעשתה לטובת שניהם, ואינה מחילה חד צדדית, אין זה כמחילה אלא כמכר ומהני המחילה.

ואפשר שמשום הכי לא חשש המשיב לכתוב בכתובה סך תשע מאות תשעים ותשעה אלף שקלים חדשים (999,000 ש"ח) שהרי סמך על הסכם הממון שקדם, שהינו מרוקן מתוכן את תוספת הכתובה שנכתבה רק לכבוד ולתפארת.

העדר תביעות כמחילה על הכתובה

והנה ב"כ המבקשת נשען בכל כוחו על פסקי דין בהם לא נשללה זכות המבקשת לתבוע את כתובתה למרות הסכם הממון שקדם לכתובה (תיק 1084985/16 ותיק 1136658/1) אך דעת נבון לנקל שאין זה ענין לנדון דידן, מאחר ושם לא פורש כלל שהמבקשת מוותרת על כתובתה, וכל שפורש בהסכם הינו העדר תביעות ומשכך יצאו לדון בפסקי הדין הנזכרים אם אף הכתובה בכלל העדר תביעות או לא, ומה דמות יערוך זה לנדון דידן בו פורש כי המבקשת מוותרת על כתובתה.

גם בית הדין דידן (תיק 1285950/2) קבע שהסכם ממון שקדם לכתובה ולא הוזכרה בו מחילת הכתובה ואף לא העדר תביעות אינו חוסם את המבקשת מתביעת הכתובה, אך כאמור אין זה ענין לנדון דידן בו פורש בהסכם הממון שהמבקשת מוותרת על כתובתה.

ומה שחפץ ב"כ המבקשת ללמוד מבית הדין בתל אביב (תיק 1133121/5) שחייבו את המשיב בכתובה למרות הסכם הממון, יש לדחות במדוכ'ה שהרי המבקשת עדיין לא מחלה על כתובתה בשעת ההסכם, וכפי שמפורש בפסק הדין שם שדנו בנוסח ההסכם לפיו 'ככל שתימסר הודעת פירוד האישה תמחל על כתובתה' הרי שרק בעתיד תמחל המבקשת על הכתובה, ומאחר ובסופו של דבר לא הסכימה האישה למחול על כתובתה לפיכך דן בית הדין לגופו של ענין, מה שאין כן בנדון זה שפורש בהסכם 'האישה מוותרת במסגרת הסכם זה על כתובתה' (סעיף 7 ד) אספרם מחול' ירבון, ופשוט.

ואף גם זאת, מה שלמד ב"כ המלומד מבית הדין בתל אביב (תיק 1029854/1) בו נפסק לאלמנה כתובה מן העזובין אינו ענין כלל לנדון דידן, שהרי שם לא נעשה כל הסכם ממון בין הצדדים מה שאין כן בנדון דידן בו המבקשת מחלה על כתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כתובה אינה נגבית ממשועבדים מחיים

ובנידון דידן, מגרעות נתן, שהרי המבקשת עצמה הסכימה בהסכם הממון כי דירת המשיב תישאר בבעלותו, ובמידה וילך לעולמו ינהגו בדירה בהתאם לצוואתו (סעיף 2 א להסכם).

ולפי דרכנו למדנו, כי ישנה גמירות דעת מלאה של המבקשת כי דירת המגורים אינה משועבדת לה כלל ולא יהיו לה כל תביעות אודות הדירה, ולפיכך אף אילו היה מקום לתביעת הכתובה הרי שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה מן דירת המשיב, שהרי מחלה על שיעבוד הדירה לכתובתה.

ופסק במרן בשולחן ערוך חושן משפט (סימן רנב סעיף א)

מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה [...] לפיכך מוציאין אפילו לכתובת בנין דכרין ולמזון האשה והבנות מיד אלו שצוה לתת להם, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות, ואלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

ומבואר שכיון שמתנת שכיב מרע חלה אחר מות הבעל, וחייב כתובה ומזונות חל מיד במיתתו לפיכך מוציאין מיד היורשים עבור כתובה ומזונות.

וכן מבואר גם באבן העזר (סימן צג סעיף כ)

אין אלמנה ניזונית אלא מקרקעות בני חורין ולא מהמשועבדים. לא מבעיא אם מכר או נתן הבעל בחייו, אלא אפילו מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם, אין מוציאין למזון האשה והבנות. ודוקא שנתן האב מתנת בריא, אבל אם נתן מתנת שכיב מרע, ניזונת ממנה.

ונמצא שאם נתן הבעל מתנה מחיים אין מוציאין מהזוכה עבור כתובה ומזונות כיון שהזוכה קדם וזכה מחיים, וכתובה ומזונות חייבם חל רק בשעת מותו. ורק במתנת שכיב מרע שחלה אחר מות הבעל מוציאין לכתובה ומזונות שקדמו וחלו מיד במותו.

ויש לרדן כאשר כתב בצוואה שתחול שעה אחת קודם מיתתו, האם הוה כמתנה מחיים ואין האלמנה גובה מנכסיו, או שמא כמתנת שכיב מרע ונמצא שהאלמנה קדמה וגובה מנכסיו.

ובבית יוסף (סימן רנב) כתב:

ה"ר יהודה בן הרא"ש (סימן פד) נשאל על הנותן מתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה אם תזון אלמנתו מאותם נכסים והשיב שדינה כמתנת שכיב מרע ואלמנתו נזונת מנכסיו, וחלקו עליו כמה חכמים ואמרו שדינה כמתנת בריא ואינה נזונת מנכסיו והאריכו בראיות.

ופסק בשולחן ערוך (סימן קיא סעיף יז):

נתן כל נכסיו לאחרים במתנת שכיב מרע, אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחייב התנאים באים כאחד, לפיכך בנים יורשים כתובת אמם שמתה בחיי בעלה. ואם נתנם במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה, דינן כדין מתנות בריא לענין זה.

אמור מעתה, כי הנותן נכסיו בצוואה שתחול שעה אחת קודם מיתתו דינו כמתנת בריא ואין האלמנה גובה מנכסיו.

והנה צוואת המנוח המלאה אינה לפנינו ולא ידוע איזה נוסח נכתב בה, ואם אכן הצוואה כשרה ונעשתה כדין הרי שדינה כמתנת בריא ואין המבקשת זכאית לגבות הכתובה מהדירה כיון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכבר זכו בה היורשים. אך בלאו הכי אין כל נפקא מינה בדבר, שהרי המבקשת כבר הסכימה שאין לה כל טענה אודות הדירה לפיכך אף אילו היה מקום לתביעת הכתובה, לא הייתה יכולה לגבות כתובתה מדירת המשיב.

אלמנה גובה כתובה רק בשבועה

ואף גם זאת, מאחר והמבקשת הינה אלמנה הנפרעת מהיתומים, כבר פסק בשולחן ערוך חושן משפט (סימן קח סעיף יז) אין נפרעים מנכסי יורשים אפילו גדולים אלא בשבועה ע"ש. ובפרט באלמנה דתנן בגיטין (לד:): אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וכן בכתובות (פז). מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה. וכן פסק מרן (סימן צו סעיף א) שאין אלמנה גובה אלא בשבועה, והיינו שלא התפיסה ושלא תפסה ושלא מחלה (שם סעיף ב).

ומבואר בשולחן ערוך שאף בזמנם שנהגו להשביע, במקום שאי אפשר להשביע, אין כאן לא שבועה ולא תשלומין (סימן צו סעיף יב) וקל וחומר האידנא שאין נוהגים כלל להשביע ומשכך אף אלמלא הסכם הממון לא היתה המבקשת יכולה לגבותה.

סיכומם של דברים

מאחר והמבקשת הצהירה כי מותרת היא על כתובתה אין לחייב את המשיב בתוספת כתובה מכל חד מהני טעמי הנזכרים, וכמבואר בזה עליונים למעלה. אמנם מאחר ועיקר כתובה אינו ניתן למחילה, ואף מהמשיבים נראה כי הסכימו לשלם את עיקר הכתובה, לפיכך זכאית המבקשת לעיקר כתובתה שהם מאתיים זוז.

אברהם מאיר שלוש – ראב"ד

גם אני מצטרף למסקנא מטעם האמור כיון שמדובר באלמנה שלא נשבעה, ולולא הסכמת המשיבים לשלם את עיקר הכתובה גם עיקר הכתובה לא היו צריכים לשלם.

הרב אפרים בוגרד – דיין

לאור האמור מחליט בית הדין כדלהלן:

א. המבקשת אינה זכאית לתוספת כתובה, אך זכאית לעיקר כתובה שהם שלוש מאות וחמישים ש"ח (350 ש"ח).

ב. יש לסגור את התיק.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ג במרחשון התשפ"ב (19/10/2021).

הרב בן ציון טופיק

הרב אפרים בוגרד

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה